

13. Флаєр М. Четверта палаталізація задньоязикових приголосних в українській мові: північноукраїнські говори // Мовознавство.– 1992.– № 1.– С. 3–10.

14. Шахматов А. А. [Рец.:] Е. Ф. Будде. К истории великорусских говоров. Опыт историко-сравнительного исследования народного говора в Касимовском уезде Рязанской губернии, Казань, 1896 // Сб. отд-ния рус. яз. и словесности.– 1898.– Т. 46, № 6.– С. 25–73.

15. Шахматов А. А. Очерк древнейшего периода истории русского языка // Энцикл. слав. филол.– 1915.– Вып. 11.– XXVIII, II, L, 369 с.

16. Шахматов А. А. Русский язык: Лекции, читанные в Моск. ун-те 1890-91 ак. г. [-Литограф. изд.– М., 1890-91].– 179 с.

17. Шахматов О. О. Короткий нарис історії української мови // Шахматов О. О., Кримський А. Ю. Нариси з історії української мови та хрестоматія з пам'ятників письменської староукраїнщини XI–XVIII вв.– К., 1924.– С. 5–86.

18. Шевельов Ю. Історична фонологія української мови.– Х.: Вид-во „Акта”, 2002. – 1054 с.– (Серія „Класика української науки”).

УДК 808.3+808.2:801

Ірина Рябініна

СТАНОВЛЕННЯ МЕТОДИКИ ОПРАЦЮВАННЯ ІНШОМОВНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ ЯК ДЖЕРЕЛА ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ МОВИ

Розглядається специфіка становлення методики опрацювання іншомовних запозичень у східнослов'янські мови як джерела вивчення історії мови. Показано те нове, що було внесене українськими та російськими компаративістами у дослідження проблеми джерел вивчення історії східнослов'янських мов.

Ключові слова: джерела вивчення історії мови, запозичення, східнослов'янські мови.

Ryabinina I. Establishment Methodology of Processing Foreign Borrowings as a Source of Language History Study. The article analyses the peculiarity of establishment of Methodology of processing foreign borrowings in the Easten-Slavonic languages as a source language History Study. It also shows the very new contributed by Ukrainian and Russian comparativists in the researching of Study sources on the Easten-Slavonic languages.

Key words: Source of language history study, borrowings, the eastenslavonic languages.

Проблема джерел вивчення історії мови для сучасного порівняльно-історичного мовознавства не втратила своєї значимості: у наш час виходить ряд праць, автори яких залучають для дослідження матеріал таких джерел вивчення історії мови, як запозичення в інші мови зі східнослов'янських, запозичення з інших мов у слов'янські, насамперед східнослов'янські мови, свідчення іноземців про східнослов'янські мови, дані топоніміки.

У російському мовознавстві першим до цих джерел звернувся О. О. Шахматов, який показав їхній допоміжний характер. Методика використання зазначених джерел одержала теоретичну розробку в працях А. Ю. Кримського та М. М. Дурново.

В українському та російському порівняльно-історичному мовознавстві 70-х рр. ХІХ ст. – 30-х рр. ХХ ст., поряд з матеріалом давніх писемних пам'яток і сучасними діалектними даними, починають використовувати й інші джерела вивчення історії східнослов'янських мов. Серед них М. М. Дурново виділяє, по-перше, „слова, форми й звороти, а частково й фонетичні особливості, запозичені іншими мовами з руської”, тобто східнослов'янських мов, по-друге, „історичні свідчення іноземців про руські мови” (тобто східнослов'янські) [1, 31].

Першим із російських й українських мовознавців ці джерела почав використовувати О. О. Шахматов. До них ще не зверталися вчені Харківської лінгвістичної школи. Справа в тому, що лише в кінці ХІХ ст. – на початку ХХ ст. у мовознавстві починають з'являтися праці, у яких наводяться факти запозичень зі східнослов'янських мов у інші мови та навпаки. Це дослідження Й. Мікколи [18], Я. Каліми [16], О. Л. Погодіна [5], О. Брюкнера [15], Я. Ендзеліна [13], Я. Карловича [17]. Посилання на ці праці в О. О. Шахматова немає, однак учений, без сумніву, був із ними добре обізнаний, завдяки чому й стало можливим плідне використання відповідного матеріалу в дослідженнях О. О. Шахматова.

Визначною подією в слов'янському порівняльно-історичному мовознавстві стала й поява етимологічних словників Ф. Міклошича [19] та Е. Бернекера [14]. Дані цих словників О. О. Шахматов також брав до уваги.

Відзначимо, що активне використання цих джерел саме О. О. Шахматовим є показовим: О. О. Шахматов як учений прагнув до синтезу знань, до об'єднання різнопланових фактів.

Зрозуміло, таке джерело вивчення історії східнослов'янських мов, як запозичення зі східнослов'янських (і ширше – слов'янських) в інші мови, О. О. Шахматов використовував дуже обмежено. На це є об'єктивна причина: це джерело об'єктивно може відігравати в дослідженнях лише допоміжну роль, оскільки кількість таких запозичень порівняно обмежена, а якщо розглядати історичну фонетику, то фонетичну значимість мають не усі з цих запозичень. Але не можна не брати до уваги їхню важливість для інтерпретації деяких історико-фонетичних явищ. Саме про це свідчить матеріал досліджень О. О. Шахматова.

Розглядаючи історію носових голосних на східнослов'янському мовному ґрунті, О. О. Шахматов висунув твердження, згідно з яким утрата носових „характеризує спільноруську добу” [10, 112]. Оскільки, за О. О. Шахматовим, „розпад спільноруської прамови відбувся не пізніше IX ст.”, стає очевидним, що й втрата носових, на думку О. О. Шахматова, відбулася не пізніше IX ст. Саме тому, як вважав учений, „ті малочисельні слова слов'янського походження, які потрапили до західнофінських мов і які мають сполучення *un*, *on*, навряд чи можуть походити від руської [там само, 113], тобто від давніх східнослов'янських діалектів. Ці слова, на думку О. О. Шахматова, запозичені з „ляських” говорів, а можливо, частково ще зі „спільнослов'янської прамови” [там само]. Сюди О. О. Шахматов відносив фінське *kuontalo* „прялка”, порівнюючи його з російським *кудель* і реконструйованою вченим праслов'янською лексемою **kǫdělъ*; фінське *suntia* „церковний служитель”, естонське *sundima* „мститися, судити, примушувати” (з цими словами порівнюються праслов'янські **sǫditi* **sǫdija*); естонське *und* „вудка”. Сюди О. О. Шахматов включав литовське *ūnda* „вудка” (пор. праслов'янське **ǫda*) [там само, 113; 8, 34].

Подальші дослідження засвідчили фонетичну значущість цих запозичень, хоча й мали дещо іншу, уточнену інтерпретацію. В. В. Іванов бачив у них ранні запозичення з давньоруської мови (до втрати нею носових голосних) [3, 107]. Так само інтерпретував ці запозичення і В. В. Колесов [4, 80].

Окрім того, В. В. Колесов навів ранні запозичення з мови східних слов'ян до угорської: „У кінці IX ст. через південноруські степи пройшли кочові угри, які запозичили східнослов'янські слова

ще з носовими голосними: угор. *galamb* < давньор. гол@бъ, угор. *rënd* < давньор. р#дъ тощо. Саму назву народу східні слов'яни перейняли як @гры < (v)engr-” [там само]. Навпаки, у найдавніших запозиченнях зі східнослов'янських говорів у литовську мову етимологічний носовий голосний *ę*, так само як голосний *ä* та звукосполучення *ja* передається за допомогою голосного *ė*. Це пояснювалося тим, що до часу контактів східних слов'ян з литовцями (після X ст.) носового *ę* в східнослов'янських діалектах не було [там само]. Отже, звернення до запозичень зі східнослов'янських говорів у фіно-угорські та балтійські мови дає змогу хронологізувати процес деназалізації носових голосних на східнослов'янському мовному ґрунті.

Такі запозичення є показовими й для характеристики східнослов'янського повноголосся. Сюди, за О. О. Шахматовим, належать фінське *karsta* (з ним учений порівнював російське *короста*, сербське *краса*), фінське *palttina* (пор. російське *полотно*, старослов'янське *платъно*; для праслов'янської мови О. О. Шахматов реконструював слово **poltъno*), фінське *varpu* (пор. російське *воробей*, старослов'янське *врати*; у праслов'янській мові – **vorbi*), фінське *talkoo* (пор. російське *толока*, сербське та словенське *тлака*, польське *łłoka*) [8, 34].

Проаналізувавши ці й подібні слова, що запозичені фіно-уграми в східних слов'ян у VII – VIII ст. і відбивають давні неповноголосні форми, український мовознавець другої половини ХХ ст. М. А. Жовтобрюх зробив висновок, що розвиток повноголосся в мові східних слов'ян можна віднести на період не раніше кінця VIII ст. – початку IX ст. [2, 159].

М. А. Жовтобрюх відзначав, що давні неповноголосні форми відбивають і ранні східнослов'янські запозичення до балтійських мов, куди відносяться литовське *skavarda* (пор. українське та російське *сковорода*), литовське *karvõjus* (пор. українське та російське *коровай*), латиське діалектне *kārms* (пор. українське *хороми*, російське *хоромы*), латиське *kalps* (пор. українське та російське *холоп*), литовське *čėrpė* (пор. українське та російське *череп, черенок*) [там само, 159–160]. Аналогічні запозичення відомі також в інших індоєвропейських мовах: албанське *baltë* „болото”, румунське *baltă* „болото” тощо [там само, 160].

Для характеристики праслов'янських сполучень типу **ort* на початку слова є показовим фінське *artti* (пор. російське *рать*, сербське *рам*) [там само].

На думку О. О. Шахматова, подібні запозичення можуть пролити світло й на реконструкцію в окремих словах праслов'янського сполучення *tj*: фінське *kaatio* „штанина” є давнім слов'янським запозиченням (О. О. Шахматов порівнював з цим словом російське *гáчи* „ляжки, штаны”, українське *гачи* „підштаники”, старослов'янське *гашти*) [8, 34–35]. При етимологізації російського й українського *гáчи* О. О. Шахматов спирався на етимологічний словник Е. Бернекера [14].

Пізніше до цієї етимології приєднався М. Фасмер [6, т. 1, 397–398].

Можливості джерела, що розглядається, узагальнив М. М. Дурново у своїй книзі „Введение в историю русского языка” (1-ше видання – 1927 р.). Цьому джерелу в книзі присвячено окремий невеликий розділ – „Запозичення з руської в інших мовах” (розділ III) [1, 220–222]. Тут наведені всі проаналізовані О. О. Шахматовим слов'янські запозичення у фіно-угорських мовах (див. вище).

Окрім того, М. М. Дурново, як і О. О. Шахматов, навів низку запозичень, що ілюструють інші фонетичні процеси, які відбулися у давніх східнослов'янських діалектах. Так, фінське *artti* „сварка, суперечка” вийшло з „слов'янського слова (очевидно, М. М. Дурново мав на увазі праслов'янське слово.– І. Р.), що відповідає староруському *рать* „війна”, тоді, коли ще не сталося перестановки голосної й плавної на початку слова в спільнослов'янських сполученнях типу **ort*” [там само, 221]. Низка запозичень у фінській і литовській мовах „зберігає сполучення на плавну там, де в руській мові вже в XI ст. було повноголосся: фінське *palttina* «холст», *varpu* «воробей», *talkoo* «толока», *talkkuna* «толокно», литовське *karvõjas* «коровай», *šalmas* «шолом» тощо” [там само].

У частині фінських і литовських запозичень представлені голосні *u*, *i* на місці слов'янських редукованих *ь*, *ь* навіть у тих випадках, де ці голосні в східнослов'янських діалектах були втрачені не пізніше XII ст. Як приклади М. М. Дурново наводив фінські *talkkuna*, *palttina* (див. вище), а також фінське *lusikka* „ложка”, *akkuna* „вікно”, литовське *tùlkas* „толк”, *šilkaĩ* „шовк”, *ridikas* „редька”, *stiklas* „скло”. Ці факти, на думку М. М. Дурново, свідчать про те, що під час запозичень слабкі *ь*, *ь* не лише зберігалися в східнослов'янських говорах, а й звучали „наближено до *u*, *i*” [там само].

Коментуючи ці приклади, М. М. Дурново ставить питання: чи можна зазначені запозичення вважати запозиченнями зі східносло-

в'янських говорів, чи вони є запозиченнями з праслов'янської мови? На думку М. М. Дурново, це питання приводить до іншого питання: „Чи збереглася спільнослов'янська єдність у ту добу, коли були зроблені ці запозичення?”. М. М. Дурново висловив думку, що навіть стверджувальна відповідь на це питання „не заважає визнати, що руська діалектна група вже до того часу достатньо уособилася й що говори, з яких були зроблені названі запозичення, належали саме до цієї групи” [там само, 221–222]. М. М. Дурново висунув припущення, що на це, можливо, „вказує фінська передача спільнослов'янського *o* сполученням на носову з голосною *u*” [там само, 222].

Щодо прикладів типу *palttina*, то, за припущенням М. М. Дурново, у мові східних слов'ян „такі сполучення, певно, зберегалися ще в середині X ст., коли в південнослов'янських мовах вони давно вже замінилися сполученнями з голосною після плавної” [там само].

У подальшому фонетична значимість подібних запозичень була підтверджена, коло прикладів було розширене. Так, В. В. Іванов, окрім слів *palttina* та *karsta*, залучив до розгляду естонське *varblane* (пор. давньоруське **воробей**), естонське *värten* (пор. давньоруське **веретено**). В. В. Колесов доповнив цей список запозиченнями, які відбивають східнослов'янське повноголосся. Серед таких слів фінське діалектне *talakkuna* (В. В. Колесов співвідносить його з російським **толокно**), фінське *tarakka* (пор. російське **торока**), фінське *värätinä* (пор. російське **веретено**), фінське *pärähmä* (пор. російське **беремя**) [4, 74].

У кінці розділу III – „Запозичення з руської в інших мовах” – М. М. Дурново подав список літератури, присвяченої запозиченням із російської мови у фінно-угорські мови й „руським елементам у балтійських мовах” [1, 222].

Як уже було зазначено, М. М. Дурново виділяв і таке допоміжне джерело вивчення історії східнослов'янських мов, як „історичні свідчення іноземців про руські мови” (див. вище). Ми назвали б це джерело транскрипцією власних імен і загальних назв мови (мов) східних слов'ян за допомогою графічних засобів інших мов.

Класичним прикладом використання такої транскрипції стало звернення О. О. Шахматова до назв дніпровських порогів, які згадуються у творі візантійського імператора Костянтина Багрянородного „Про народи” (949 р.).

О. О. Шахматов відзначив, що записана Костянтином Багрянородним на слух назва порога **Βερούτζη** є передачею східнослов'янської назви **вьроучи** „киплячий”, тобто це слово є активним прислівником теперішнього часу від дієслова **вьрѣти**. У старослов'янській мові формі **вьроучи** відповідає **вьрѣти**. Назва іншого порога – **Νεάσιτ**. Це, як зазначав О. О. Шахматов, передача східнослов'янського **не"сыть** „пелікан”. У старослов'янській мові цьому відповідає **не>сыть**. Отже, східнослов'янське **и** (з **ѡ**) передається через грецьке **ου**, а східнослов'янське **а** (з **ѣ**) – через грецьке **α**. Порівняння східнослов'янських і грецьких форм свідчить, що східнослов'янські **оу** та **"** відповідають **@** та **>** у старослов'янській; тож у спільнослов'янській прамові в цих словах були носові голосні, але в мові східних слов'ян середини X ст. носових голосних уже не було [10, 112]. Це є вагомим аргументом на користь того, що в IX–X ст. носові голосні в мові східних слов'ян уже перетворилися на неносові [там само].

Лінгвістичну значущість матеріалів Костянтина Багрянородного підкреслював А. Ю. Кримський. Він зазначав, що трактат Костянтина Багрянородного „Про народи” „має вагу не лише для нашої історії, а й для мови, бо наводить грецькими буквами як варязькі („руські”), так і праукраїнські („слов'янські”) назви для дніпрових порогів та руських міст і племен” [11, 134]. Зазначимо, що уривок зі згаданого трактату з перекладом українською мовою А. Ю. Кримський подав у складеній ним „Хрестоматії з пам'ятників письменської староукраїнщини XI–XVIII вв.” [там само, 135–141].

Запропонована О. О. Шахматовим інтерпретація стала загальновизначальною й увійшла до підручників вищих навчальних закладів [3, 106–107; 4, 80].

М. А. Жовтобрюх вважав найменування дніпровських порогів у транскрипції Костянтина Багрянородного найважливішим доказом того, що в середині X ст. східні слов'яни, принаймні подніпровські, вже не мали у своїй мові носових голосних [2, 152].

Протилежний погляд висловив Ю. В. Шевельов. На його думку, назви дніпровських порогів у транскрипції Багрянородного не є вагомим аргументом на користь того, що „в X ст. протоукраїнські діалекти вже не мали носових голосних”. Ю. В. Шевельов уважав, що

записи Костянтина „були зроблені не від жителя України, а від варяга чи болгарина (або від того й того), до того ж їхню фонетичну форму допасовано до грецької мови” [12, 185 – 186].

М. А. Жовтобрюх [2, 152] залучив до розгляду й працю географа Баварського „*Descriptio civitatum et regionum ad septentrionalem flagam Danubii*” (873 р.), у якій назва східнослов’янського племені *уличі* передається як *unlizi*, а найменування етноніма *лютичі* – як *lendizi* (М. А. Жовтобрюх посилався на відому працю П. Шафарика [7, 70, 225]). Як відзначив М. А. Жовтобрюх, те, що відповідні східнослов’янські голосні неслов’янською мовою передавалися сполученнями *in*, *en*, є свідченням їхньої тодішньої вимови [2, 152].

Можливості застосування джерела, що розглядається, були узагальнені в праці М. М. Дурново „Введение в историю русского языка”. Цьому джерелу в ній присвячено окремий невеликий розділ, який автор назвав „Свідчення іноземців про руську мову” (розділ IV) [1, 223–228]. У цьому розділі проаналізовано всі слова, які трапляються в Костянтина Багрянородного та які становлять інтерес для історії східнослов’янських мов. Це не лише назви дніпровських порогів, а й імена князів, назви міст, назви племен і окремі слова [там само, 224–225].

Як відзначав М. М. Дурново, під час аналізу східнослов’янських слів, які наводив Костянтин, необхідно враховувати: 1) неточність передачі, викликані відсутністю відповідних звуків у грецькій мові (букв у грецькому письмі); 2) перекручення, викликані описками; 3) ту обставину, що свідчення могли бути отримані Костянтином з різних джерел, не лише від східних слов’ян, а й від болгар або скандинавів; окрім того, носій одного зі східнослов’янських діалектів, який передав Костянтину відповідні свідчення, „міг старатися говорити болгарською”; 4) деякі назви „могли відтворювати ту форму слова, у якій вони були вимовлені” (для деяких слів це форма родового відмінка, для деяких – місцевого) [там само, 225].

Заслугою М. М. Дурново є виділення ним низки фонетично значимих для історії східнослов’янських мов явищ у транскрипції Костянтина Багрянородного.

Як ми бачили, закладені О. О. Шахматовим, М. М. Дурново, А. Ю. Кримським традиції використання транскрипції власних імен і загальних назв мови (мов) східних слов’ян за допомогою графічних засобів інших мов активно розвивалися в другій половині ХХ ст. й

удосконалювалися на тому ж мовному матеріалі. Водночас у цей період починає залучатися й інший матеріал, який не мали у своєму розпорядженні мовознавці 70-х рр. XIX ст. – 30-х рр. XX ст. Показовим прикладом такого підходу є дослідження Ю. В. Шевельова.

Характеризуючи перехід *e* в *i*, Ю. В. Шевельов відзначає українські назви та слова в чужомовних джерелах [12, 542]. Ці факти підтверджують дані українських пам'яток, хоч датовані вони здебільшого пізнішими часами. Наприклад, це вірменське *virozumit* (1559), *iminja* (але також і *imenja*) „маєток” (1562), *terpit* (1563) та ін. з Кам'янець-Подільського, де вірменська діаспора має давні корені; є приклади з їдишу: *Bilsk* (укр. *Більськ*), *Bilkamin* (укр. *Білий Камінь*) (єврейські поселення задокументовано з початку XVI ст. та з середини XVIII ст.) [там же, 542].

Менш значущими є, за спостереженнями М. М. Дурново, свідчення арабських географів IX–X ст. – Ібн-Хордадбега, Ібн-Росте, Ібн-Фадлана, Мас'уді, Істархія, Ібн-Якуба, хазарського царя Іосифа, свідчення так званого анонімного персидського географа X ст. та персидських географів XIII ст. (останні запозичені в старших арабських географів). Ці свідчення „для історії руської мови майже нічого не дають”. Сюди входить декілька географічних і племенних назв, „але в такій неточній передачі, що не завжди можна здогадатися, про яке ім'я чи слово йдеться. Щоправда, слова *Wântit* «в'ятичи» й *Wândžslâwe* «В'ячеслав» можуть указувати на збереження носових голосних” [там же, 223].

„Невиразними” вважав свідчення арабських істориків і географів IX–X ст. й А. Ю. Кримський, який подав відповідні уривки в перекладі українською мовою та зі своїми коментарями в книзі „Нариси з історії української мови та хрестоматія з пам'ятників писемної староукраїнщини XI–XVIII вв.” [11, 131–134].

М. М. Дурново вважав, що історики східнослов'янських мов повинні брати до уваги й „пізніші свідчення іноземців про руську мову”, які „належать уже до часу функціонування самостійної руської писемності”. Відповідні матеріали „дозволяють внести деякі доповнення й поправки до тих свідчень, які ми вилучаємо з пам'яток руського письма, сучасних цим свідченням” [1, 226]. Сюди належать нотатки про російську мову, деякі фрази й слова російської мови, географічні назви й інші свідчення, наявні у творах про Росію

Герберштейна (1517 р.), Олеарія (1647 р.), Мейєрберга (1666 р.) та інших іноземців, які приїжджали до Росії в XVI–XVII ст. [там же, 226–227].

Як відзначав М. М. Дурново, з другої половини XVII ст. з'явилися „систематичні праці про російську мову, писані іноземцями”, серед яких М. М. Дурново назвав праці Ю. Крижанича й Г. В. Лудольфа; ці праці є не лише свідченнями іноземців про російську мову, а й „належать до числа праць з наукового граматичного вивчення російської мови” [там же, 227].

У кінці розділу IV – „Свідчення іноземців про руську мову” М. М. Дурново подав список літератури, присвяченої свідченням про мову східних слов'ян середньовічних арабських і персидських письменників, трактату Костянтина Багрянородного „Про народи” й свідченням західноєвропейських письменників XVI та XVII ст. про російську мову [1, 227–228].

Враховуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що проблема методики опрацювання іншомовних запозичень є дуже важливою проблемою, оскільки від неї залежить характер викладу матеріалу та його інтерпретації.

Подальше фронтальне дослідження в цьому аспекті праць українських та російських мовознавців дасть можливість глибоко й різнобічно розкрити прийоми роботи з іншомовними запозиченнями у східнослов'янські мови.

Література

1. Дурново Н. Н. Введение в историю русского языка.– М.: Наука, 1969.– 295 с.
2. Жовтобрюх М. А., Русанівський В. М., Скляренко В. Г. Історія української мови: Фонетика.– К.: Наук. думка, 1979.– 367 с.
3. Иванов В. В. Историческая грамматика русского языка: Учеб. для студентов пед. ин-тов по спец. “Рус. яз. и лит.”– 3-е изд.– М.: Просвещение, 1990.– 400 с.
4. Колесов В. В. Историческая фонетика русского языка: Учеб. пособ. для вузов.– М.: Высш. шк., 1980.– 215 с.
5. Погодин А. Л. Севернорусские словарные заимствования из финского языка // Варшавские университетские известия.– 1904.– № 4.– С. 4–32.
6. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка: В 4-х т.– 2-е изд.– М.: Прогресс, 1986.– Т. 1.– 576 с.; Т. 2.– 672 с.; Т. 3.– 832 с.; Т. 4.– 864 с.
7. Шафарик П. Славянские древности.– М., 1847.– Т. 2.– 225 с.

8. Шахматов А. А. Введение в курс истории русского языка: Исторический процесс образования русских племен и наречий.– Пг., 1916.– Ч. 1.– 146, III с.
9. Шахматов А. А. Древнейшие судьбы русского племени.– Пг., 1919.– 64 с.
10. Шахматов А. А. Очерк древнейшего периода истории русского языка.– Репр. изд.– М.: Индрик, 2002.– XXVIII, II, L, 369 с.
11. Шахматов О. О., Кримський А. Ю. Нариси з історії української мови та хрестоматія з пам'ятників письменської староукраїнщини XI–XVIII вв.– К., 1924.– С. 5–134.
12. Шевельов Ю. В. Исторична фонологія української мови.– Х.: Акта, 2002.– 1054 с.
13. Эндзелин И. Латышские заимствования из славянских языков // Живая старина.– 1899.– Вып. 3 (107).– С. 312–320.
14. Berneker E. Slavisches etymologisches Wörterbuch.– Heidelberg, 1915–1924.– 1024 s.
15. Brückner A. Litu-slavische-Studien. Die slavischen Fremdwörter im litauischen.– Weimar, 1877.– Dd. I.– 101 s.
16. Kalima J. Die russischen Lehnwörter im Syrjänischen.– Helsingfors, 1910.– 142 s.
17. Karłowicz J. O języku litewskim // Rozprawy i sprawozdania z posidzeń wydziału filologicznego Akad. umiejętności w Krakowie.– 1875.– T. 1.– S. 12–29.
18. Mikkola J. J. Berührungen zwischen den westfinnischen und slavischen Sprachen.– Helsingfors, 1894.– Bd. I.– 342 s.
19. Miklosich F. Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen.– Wien, 1866.– 878 s.

УДК 811.161.2'373.421

Вікторія Щербатюк

**СИНОНИМИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ІДІОСТИЛЮ ЛІНИ
КОСТЕНКО
(НА ПРИКЛАДІ СИНОНІМІЧНОГО РЯДУ *ДОЩ*)**

Розглянуто проблему реалізації синонімічних одиниць у мовній картині світу Ліни Костенко. На основі семантико-функціонального аналізу іменникових лексем, що репрезентують синонімічний ряд з ядерним словом *дощ*, встановлено особливості ідіостилю поетеси.

Ключові слова: синонімічні одиниці, ідіостиль, семантико-функціональний аналіз, синонімічний ряд.